

Mestarijousisti jo alusta alkaen

Valmistavia harjoituksia seuraavin jousilajeihin:
portato, martelé, sautillé, spiccato, staccato ja ricochet

Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogi (AMK)
Opinnäytetyö
11.5.2009

Emmi Hiirikoski ja Anna Rainio

TIIVISTELMÄSIVU

Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto Musiikkipedagogi
Tekijä Emmi Hiirikoski ja Anna Rainio		
Työn nimi Mestarijousisti jo alusta alkaen. Valmistavia harjoituksia seuraaviin jousilajeihin: portato, martelé, sautillé, spiccato, staccato ja ricochet		
Työn ohjaaja/ohjaajat Annu Tuovila ja Silja Raitio-Heikinheimo		
Työn laji Opinnäytetyö	Aika toukokuu 2009	Numeroidut sivut + liitteiden sivut 26+2+38
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Teimme opinnäytetyönä harjoitusvihon kuuden jousilajin systemaattiseen opettamiseen. Työssä käsiteltävät jousilajit ovat portato, martelé, sautillé, spiccato, staccato ja ricochet. Harjoitusvihossa kukin jousilaji opetetaan vaiheittain. Raportissa kerromme jousen asemasta viulunsoitossa, jousilajeista viulunsoiton opetusmateriaaleissa, työn etenemisestä, työemme periaatteista ja harjoitusvihon sisällöstä.</p> <p>Tutkimme harjoitusvihkoa varten alan opetusmateriaaleja. Työstimme itse harjoitukset kokeilemalla niitä, miettien, miten itse soitamme jousilajeja ja pohtien, mikä mielestämme on asioiden ydin. Harjoitusvihon harjoitukset testattiin omilla oppilaillamme sekä opetusharjoittelu 4-kurssia suorittavien viulustien oppilailla. He arvioivat harjoitusvihkoa palautelomakkeen avulla.</p> <p>Viulunsoiton oppimateriaaleista on puuttunut harjoitusvihko, joka systemaattisesti ja yksityiskohtaisesti opettaa jousilajeja. Työmme täyttää tämän aukon. Harjoitusvihkoa voivat käyttää paitsi viulunsoitonopettajat ja oppilaat, myös jousilajeista kiinnostuneet viulustit.</p>		
Teos/Esitys/Produktio Harjoitusvihko: Mestarijousisti jo alusta alkaen		
Säilytyspaikka Metropolia Ammattikorkeakoulu/kirjasto/Ruoholahti		
Avainsanat portato, martelé, sautillé, spiccato, staccato, ricochet, jousilajit, viulu, jousi, jousitekniikka		

Degree Programme in Music		Specialisation Music Education
Author Emmi Hiirikoski ja Anna Rainio		
Title A Master Bow-ist from the Very Beginning. Preliminary Exercises for Portato, Martelé, Sautillé, Spiccato, Staccato and Ricochet Bowing Techniques.		
Tutor(s) Annu Tuovila ja Silja Raitio-Heikinheimo		
Type of Work Bachelor's Thesis	Date May 2009	Number of pages + appendices 26+2+38
<p>Abstract</p> <p>Our final project involved creating an exercise booklet for teaching six bowing techniques in a systematic manner. The techniques included in the project are: portato, martelé, sautillé, spiccato, staccato, and ricochet. In the booklet every bowing technique is taught step by step. In our report we have included information about the significance of the bow in violin playing, a summary of how different bowing techniques are introduced in violin study materials, a report on the progress of this project, the objectives of our project, and the content of the exercise booklet.</p> <p>To create the exercise booklet we explored available study materials. We devised our exercises through experimenting with a variety of exercises, and through analysing our own ways of playing these bowing techniques. We also reflected on our impressions of what the core idea of the bowing techniques is. The exercises of our booklet were tested by our students, and also the students of the violinists who were doing their Course 4 of their teaching practice. These students evaluated the booklet by filling in a feedback form.</p> <p>Available violin playing study materials do not include exercise booklets, which would teach these bowing techniques in a systematic and precise manner. The exercise booklet we created can be utilized not only by violin teachers, but also the violinists who are interested in various bowing techniques.</p>		
Work / Performance / Project Exercise booklet		
Place of Storage Metropolia University of Applied Sciences / Ruoholahti Library		
Keywords portato, martelé, sautillé, spiccato, staccato, ricochet, bowing techniques, violin, bow		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 JOUSILAJIT VIULUNSOITON HAASTEENA	3
2.1 Jousen hallinnan tärkeys	3
2.2 Työssä tutkitut jousilajit	4
2.2.1 Portato	4
2.2.2 Martelé	4
2.2.3 Sautillé	4
2.2.4 Spiccato	4
2.2.5 Staccato	5
2.2.6 Ricochet	5
3 JOUSILAJIT VIULUNSOITON OPETUSMATERIAALEISSA	6
3.1 Viulukoulut	6
3.2 Etydivihot	9
3.3 Viulunsoiton oppaat	11
4 HARJOITUSVIHON TEKOPROSESSI	13
4.1 Olemassa olevan materiaalin tutkiminen ja oma pohdinta	13
4.2 Harjoitusten kehittäminen ja harjoitusvihon kokoaminen	13
4.3 Harjoitusten testaus ja palaute	14
4.4 Harjoitusvihon viimeistely	15
5 MESTARIJOUSISTI -HARJOITUSVIHKO	16
5.1 Harjoitusvihon tekemisen lähtökohdat	16
5.2 Harjoitusvihon sisältö	19
5.2.1 Harjoitusvihosta ja harjoituksista yleensä	19
5.2.2 Harjoitusten eteneminen: esimerkkinä martelé	20
6 POHDINTA	22
LÄHTEET	24
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Erinomaisen tekniikan omaaminen ei vielä tee soittajasta loistavaa muusikkoa ja taiteilijaa, mutta instrumentin tekninen hallinta antaa muusikolle hyvät valmiudet ja välineet taiteen tekemiseen. Tekninen varmuus tuo soittoon lisää sekä tiedostavuutta että vapautta.

Viulua pidetään yhtenä vaikeimmin soitettavista soittimista. Instrumenttina se nostetaan usein "jalustalle" ja sitä ympäröi vahva virtuoosi-kultti. Edellä mainitut seikat saattavat saada viulunsoiton opiskelun tuntumaan varsin haasteelliselta. Pohjimmiltaan hyvinkin yksinkertaiset asiat saattavat verhoutua kaikenlaisilla olettamuksilla, luuloilla ja epävarmalla tiedolla. Uskotaan esimerkiksi, että vain harvat ja valitut poikkeuksellisen lahjakkaat yksilöt hallitsevat tietyt tekniset asiat. Voidaan kuitenkin kysyä mikä on henkilökohtaisen lahjakkuuden ja mikä taas järjestelmällisen, ymmärtävän ja tiedostavan harjoittelun tulosta.

Puhuttaessa jousitekniikasta ja jostain tietystä jousilajista saattaa jäädä epäselväksi, että hyvinkin haastavalta tuntuva asia koostuu lopulta useista pienistä, yksinkertaisista, toisiaan seuraavista liikkeistä ja teoista. Nämä pienet askeleet ovat avain vankan teknisen perustan ja viulunsoiton kannalta elintärkeän hienomotoriikan rakentamiselle. On tärkeää, että heti alkuopetuksesta lähtien kiinnitetään huomiota erityisesti perusasentojen ja -liikkeiden vakiinnuttamiseen sekä hienomotoriikan jatkuvaan harjaannuttamiseen.

Lähtökohtana työllemme oli luoda selkeästi ja havainnollisesti ohjeistava harjoitusvihko kuudesta jousilajista. Harjoitusvihko etenee vaiheittain, kukin jousilaji on jaettu pieniin palasiin. Jokaista pientä palasta harjoituttamalla ja palaset integroimalla rakennetaan vähitellen ne valmiudet, joita jousilajin hallittu soittaminen vaatii. Tarkoituksenamme oli luoda harjoitusvihko, joka ensimmäisistä vaiheistaan alkaen johdattaa vasta-alkajankin viulunsoiton ja jousitekniikan keskeisimpien elementtien äärelle. Halusimme tehdä

harjoitusvihosta selkeän jousitekniisen materiaalin, joka toimii muun opetusmateriaalin rinnalla heti alkuopetuksesta lähtien.

Työnjakomme oli koko prosessin ajan hyvin tasapuolinen. Alkuvaiheessa tutustuimme lähteisiin ja materiaaliin sekä testasimme harjoituksia yhdessä. Myös harjoitukset työstimme yhdessä valmiiksi. Varsinaista työnjakoa alkoi esiintyä vasta ulkoasun, nuottikuvien, kuvien ja piirustusten muokkaamisessa. Jaoimme myös raportin kirjoittamista ja teimme sitä vuorotellen. Varsinainen työ on vaatinut molempien ponnistelua sekä yhdessä että erikseen. Opinnäytetyömme on kuitenkin yhteinen tuotoksemme.

Tässä raportissa kerromme tarkemmin harjoitusvihosta, niin työn taustoista, työprosessista, kuin valmiista työstäkin. Raportin toinen luku, Jousilajit viulunsoiton haasteena, käsittelee jousen ja jousitekniikan tärkeää tehtävää viulumusiikissa. Siinä kerrotaan myös miten alan asiantuntijat ovat käsitelleet aihetta sekä keskeisimmät tiedot käsittelemistämme kuudesta jousilajista. Kolmannessa luvussa, Jousilajit viulunsoiton opetusmateriaaleissa, pohditaan, miten jousilajeja käsitellään viulunsoiton opetusmateriaalissa. Keskityimme viulukouluihin, etydivihkoihin ja viulunsoiton oppaisiin. Neljännessä luvussa kerrotaan työprosessista taustatyöstä harjoitusvihon viimeistelyvaiheeseen asti. Viides luku keskittyy valmiiseen harjoitusvihkoon. Siinä kerrotaan työn taustoista, sen tekemiseen johtaneista syistä sekä työn peruseriaatteista. Luvussa käydään myös läpi harjoitusvihon sisältöä esimerkein. Raportin lopussa on omaa pohdintaamme työstä ja sen tekemisestä.

2 JOUSILAJIT VIULUNSOITON HAASTEENA

2.1 Jousen hallinnan tärkeys

Jousen monipuolinen hallinta on jousisoittajalle yksi tärkeimmistä monipuolisen musiikillisen ilmaisun avaimista. Taitavalta jousen käyttäjältä vaaditaan hyvää käden perusasentoa ja jousiotetta. Häneltä odotetaan myös monitasoista, taitavaa jousen hallintaa - kykyä toimia monipuolisesti jokaisella jousen osalla: kärjessä, keskellä ja tyvessä. Internetin tietosanakirja Wikipedia ilmaisee asian ytimekkäästi: "Jositekniikka on keskeisin asia toteutettaessa dynaamisia eroja, sointivärejä, eri soittotapoja ja karaktereitä." (Viulu 2009)

Jousilajien hallinta on kirjattu myös Suomen musiikkioppilaitosten liiton tasosuoritusvaatimuksiin. Perustaso 1:n vaatimuksissa edellytetään valmiuksia martelén ja portaton soittoon. Perustaso 2:n vaatimuksiin on edellisten lisäksi kirjattu valmiudet staccaton, sautillé'n, spiccaton ja ricochen soittoon. Perustaso 3:n vaatimuksissa edellytetään oppilaan valmiuksien lisäämistä näiden jousilajien soitossa. (Viulu. Tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet 2005, 4-6.)

Lajos Garam kirjoittaa kirjassaan Jousen taikaa (1995, 86) jousenkäytön historiasta, tutkimuksesta ja käytännöstä. Jousenkäytön taidosta hän kirjoittaa seuraavasti: "Viulunsoiton mimiikka tuotetaan vibratoa lukuun ottamatta jousikäden avulla. Suotta ei L'Abbé le fils kirjoittanut jo v. 1761, että 'Jousta voimme kutsua viulun sieluksi'. Viulistin on siis – kyetäkseen soittamaan ilmeikkäästi – opittava hallitsemaan erilaiset jousenkäyttötavat mahdollisimman monipuolisesti."

Jousen tärkeydestä viulunsoitossa on kirjoitettu myös useita artikkeleita. American Suzuki Journal -lehdessä Pamela deWall kirjoittaa (2006, 68), että jos käyttäisimme termin "viulisti" rinnalla termiä "jousisti", auttaisi se opiskelijoita keskittymään jousen tärkeyteen viulunsoitossa. Myös Music Educators Journal -lehdessä on jo vuonna 1936 kirjoitettu artikkeli "Jositekniikan tärkeys". Siinä Anna Johannsen vertaa jousta kuvataiteilijan siveltimeen ja laulajan sekä puhallinsoittajan hengityksen säätelyyn (1936, 29).

Jousilajit ovat historian kuluessa vakiinnuttaneet paikkansa osana viulunsoiton perustekniikkaa. Pierre Marie Baillot kirjoitti vuonna 1835 teoksen "L'Art du Violon". Jo siinä mainitaan jousilajien kohdalla martelé, staccato ja ricochet (Garam 1995, 86-87).

Jousilajeissa käytetään hyväksi jousen elastisuutta, jouhien kitkaa suhteessa kieleen, puun joustavuutta sekä muita vastaavia ominaisuuksia. Ne ovat olleet osaltaan mukana muodostamassa perustaa virtuoosiselle viulumusiikille.

2.2 Työssä tutkitut jousilajit

2.2.1 Portato

Portato on jousilaji, jolla voidaan esimerkiksi korostaa joitain säveliä legato-jousen sisällä. Sillä saadaan soittoon myös ilmeikkyyttä ja laulavuutta. Portatossa jousi kulkee koko ajan samaan suuntaan ja yhden jousenvedon aikana sävelet erotellaan toisistaan joko keventämällä jokaisen sävelen loppua tai pysäyttämällä jousi hetkeksi.

2.2.2 Martelé

Martelé on jousilaji, jossa sävelet ovat napakoita, energisiä ja toisistaan selkeästi eroteltuja. Marteléa soitetaan yleensä jousen kärkipuolella. Sitä käytetään esimerkiksi marssimaisen karaktäärin aikaansaamiseksi. Martelé mahdollistaa myös selkeät alukkeet esimerkiksi työntöjousiakordeissa. Martelé on kolmivaiheinen: ensin tuotetaan tarvittava paine jouseen, mitä seuraa energinen jousenveto tai -työntö, lopuksi jousikäsi rentoutetaan.

2.2.3 Sautillé

Sautilléssa käytetään hyväksi jousen puun jäntevyyttä. Soittajan tehdessä jousikädellään juuri oikeassa suhteessa pysty- ja vaakasuoraa liikettä hieman keskijousen alapuolella jousen puu alkaa pomppia jouhien pysyessä kielellä. Kärjen paino saa puun pomppimaan. Tuloksena on kepeä ja melko nopea sautillé-jousitus. Jouset ovat erilaisia, joten oikeaa soittokohtaa sautillé'ta varten on vaikea nimetä.

2.2.4 Spiccato

Spiccato on monipuolinen ja moni-ilmeinen jousilaji, jota voi käyttää niin kepeää kuin kohtalonomaistakin ilmettä tavoitellessa. Spiccatossa jousi pomppii kielellä edestakaisin. Jokainen spiccaton ääni lähtee ilmasta, joten äänet ovat irti toisistaan. Jousikäden pikkurilli hallitsee jousen liikettä, joka on puolikaaren muotoinen. Jousi koskettaa kieltä

puolikaaren pohjassa. Muuttamalla kulmaa, jolla jousi kohtaa kielen, saadaan spiccatolla luotua lukemattomia eri sävyjä.

2.2.5 Staccato

Staccato on jousilaji, jota usein esiintyy viululle sävelletyissä virtuoosirepertuaarissa, kuten Wieniavskin Poloneeseissa. Staccato koostuu samaan suuntaan soitettavista lyhyistä martelé-äänistä. Staccaton äänet ovat lyhyitä, nopeita ja napakoita. Staccato soitetaan yleensä työntöjousella, mutta sen voi soittaa myös vetojousella.

2.2.6 Ricochet

Ricochet on kepeä ja leikkisä jousilaji, jossa jousi tiputetaan kielelle pomppimaan keskijouselta kärkeen päin. Pomppuja voi olla kahdesta yli kymmeneen asti, mutta yleensä niitä on 2-4. Pomppujen jälkeen jousi napataan ylös kieleltä pikkurillillä. Ricochet'a esiintyy esimerkiksi Paganinin kapriisissa nro 9.

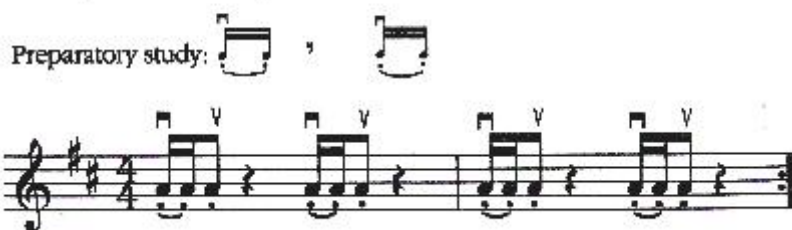
3 JOUSILAJIT VIULUNSOITON OPETUSMATERIAALEISSA

3.1 Viulukoulut

Lähtökohtanamme viulukouluja tutkiessamme oli Suomen musiikkioppilaitosten liiton ohjelmistoluettelot perustaso 1-3:een (Viulun ohjelmistoluettelo 2005). Haimme käsiimme ohjelmistoluetteloissa mainituista viulukouluista ja etydivihoista kaikki saatavilla olevat. Kävimme materiaalin läpi ja tutkimme, miten niissä käsitellään ja opetetaan jousilajeja. Tutkimamme perusteella viulukoulujen opetustavoissa oli suuria yhtäläisyyksiä. Esiin nousi myös useita viulukouluja, joissa jousilajeja ei käsitelty lainkaan. Poimimme läpikäydystä materiaalista lähdeaineistoomme ne viulukoulut, joissa käsiteltiin jousilajeja. Otimme mukaan myös niitä viulukouluja, joita käytetään yleisesti Suomessa tällä hetkellä.

Harjoitusvihkomme perustuu siihen, että teimme valmistavia harjoituksia jousilajeihin. Yllättävää kyllä, viulukouluista tätä vaihetta ei juuri löydy. Vain harvoissa viulukouluissa oli niin kutsuttuja esiharjoituksia. Yksi esimerkki löytyi O'Reillyn harjoituskirjasta (1991, 55), jossa ricochet'n esiharjoituksena harjoitellaan pelkkää jousen pomppimista, antamalla sen pomppia kaksi kertaa ennen kieleltä nostoa (ks. Esimerkki 1.). Esiharjoituksessa ei ole mukana vielä työntöjousta, vaan siinä keskitytään ainoastaan jousen pomppimiseen. Työntöjousi tulee kuitenkin mukaan jo heti seuraavassa vaiheessa. Oppilas siirtyy näin ollen suoraan varsinaiseen ricochet'hen harjoittelematta mitään muuta sen osasta kuin kahta pomppua.

7. DRIBBLING THE BASKETBALL (ricochet)

Esimerkki 1. Ricochet'n esiharjoitus (O'Reilly 1991, 55)

Omassa harjoitusvihossamme on lähes samanlainen harjoitus ricochet'n kohdalla, ensimmäisen harjoituksen toisessa vaiheessa sivulla 34.

O'Reillyn harjoituskirjassa ohjeiden sisältö ja tarkkuus on hieman erilainen riippuen käsiteltävästä jousilajista. Martelén hän selittää varsin yksityiskohtaisesti mainiten etusormen painon ja jousen vedon (1991, 12), mutta ennen varsinaisia martelé-harjoituksia ei ole esiharjoituksia. Staccatossa puolestaan kiinnitetään huomio äänen kuulokuvaan ja jousen soittokohtaan puhumatta lainkaan siitä, miten kyseisen kuulokuvan saa aikaan (1991, 31). O'Reillyn oppaassa jo harjoitusten nimet antavat mielikuvan jousilajista, kuten ricochet'n nimenä oleva "Koripallon tiputtelu" (1991, 55).

Rodionov käyttää viulukoulussaan esiharjoituksia. Esimerkiksi staccatossa annetaan esiharjoituksina harjoitukset (ks. Esimerkki 2.), joissa tauon aikana valmistetaan staccato. Tässä esimerkissä Rodionov harjoituttaa myös eri rytmejä ja kielenvaihtoa. Näissäkin kuitenkin harjoitellaan jo suoraan staccato-jousitusta, vaikkakin hitaasti ja tauoilla. Oppilaalle annetaan myös sanallisia ohjeita ennen harjoitusten aloittamista. Valitettavasti viulukoulu on venäjäksi, joten ohjeet vaativat käännöstyötä. Toinen venäläinen viulukoulu, Fortunatovin Nuori viulisti (1990) on jousilajien suhteen hyvin samankaltainen. Se sisältää sanallisia ohjeita ja esiharjoituksia (1990, 42). Venäjänkielinen materiaali muodostunee tässäkin tapauksessa esteeksi ohjeiden ymmärtämiselle.

Esimerkki 2. Staccato (Rodionov 1981, 36)

Suomalaisissa viulukouluissa jousilajeihin keskitytään varsin vähän. Viuluni soi - viulukoulun toisessa osassa (2005) harjoitetaan portatoa mielikuvien ja harjoitusten avulla. Mielikuvaksi portatolle annetaan portaiden kiipeäminen, kun taas legatoa kuvaillaan liukumiseksi. Viuluni soi -oppaassa myös selitetään, mikä portato on (Lannes-Tukiainen, Kiiski & Manninen 2005, 10): "Portatossa jousi jatkaa pysähdyksen tai kevennyksen jälkeen matkaa samaan suuntaan."

Iloinen viuluniekka -viulukoulun toisessa osassa (Usma 1974) johdatellaan marteléhen. Kyseisessä kohdassa ei puhuta martelésta terminä, mutta siinä opetellaan soittamaan pisteellisiä nuotteja nopealla, reippaalla jousella (Usma 1974, 28). Käytännössä pisteellinen nuotti ei yleensä tarkoita reippaan, nopean jousen käyttöä. Pisteestä voisi yleistää tarkoittavan lyhyttä ääntä, jolla on selkeä konsonanttinen alku. Tämä Iloisessa viuluniekassa annettu ohje (Usma 1974, 28) voi näin ollen antaa pienelle viulistille jopa väärän käsityksen pisteen merkityksestä nuottikuvassa.

Siukosen viulukoulun (1963) ensimmäisessä vihossa käsitellään jousilajeistamme portatoa, marteléta ja spiccatoa (1963, 21, 40, 46). Viulukoulussa selitetään, minkälainen kyseinen jousitus on ja viitataan sen joihinkin piirteisiin, mutta ei anneta valmistavia harjoituksia. Ensimmäinen harjoitus esimerkiksi spiccaton kohdalla on valmiin spiccaton harjoitus, jossa otetaan vasemman käden sormet heti mukaan (ks. seuraava esimerkki).

Esimerkki 3. Spiccato (Siukonen 1963, 46)

Hauchard (1953) ja Ries-Sitt¹ käsittelevät jousilajeja viulukouluissaan, jotka on suomennettu. Hauchardin viulukoulun ensimmäisessä osassa käsitellään hieman portatoa kertomalla miten se merkitään ja soitetään. Näiden jälkeen on harjoituksia portato-soittoon ja kappale, jossa portatoa voi käyttää (1953, 31). Viulukoulu on melko vanha ja jousilajien merkitsemistavat ovat sen painamisen jälkeen hieman muuttuneet. Esimerkiksi portato on merkitty vihossa pisteellä, jonka tilalla käytetään nykyisin viivaa.

Hauchardin viulukoulun toisessa osassa (1953) käsitellään marteléta. Martelén ohjeeksi annetaan, että jousen tulee pureutua ”kieleen äänen alussa” ja keventyä heti sen jälkeen (1953, 14). Tämä sinänsä hyvillä jäljillä oleva ohje voi johdattaa oppilaan tuottamaan jousella paineen kieltä vasten samalla kuin hän vetää reippaasti jousella. Näin ei välttämättä saada aikaan martelé-ääntä, vaan ainoastaan painotettu ääni.

Ries-Sittin viulukoulu on kieliasusta päätellen myös melko vanha. Viulukoulusta löytyy kuitenkin staccaton kohdalta varsin havainnollinen johdanto staccaton harjoitteluun. Vihossa ohjeistetaan staccaton olevan sarja martelé-ääniä ja annetaan ohjeita sen suorittamiseen (44).

Läpikäymissämme viulukouluissa opetetaan siis jousilajeja erittäin vaihtelevasti. Niissä on varsin vähän ohjeistusta ja valmentavia harjoituksia. Eräs parhaimmista yksittäisistä harjoituksista löytyi Dofleinin saksankielisestä viulukoulusta (1940) (ks. Esimerkki 4.). Spiccaton kohdalla harjoitellaan ensin pelkästään jousen tiputtelua kielelle. Tämä tehdään

ensin pelkästään vetojousilla ja sitten työntöjousilla ennen kuin ne yhdistetään. Tämä on hyvin samanlainen harjoitus, kuin harjoitusvihossamme (Spiccato, harjoitus 2, vaiheet 2. ja 3. s.24). Doflein ohjeistaa harjoittelemaan ensin vapailla kielillä. Hän ei kuitenkaan kerro harjoituksien yhteydessä spiccaton ominaisuuksista juuri mitään.

Esimerkki 4. Spiccato 2. (Doflein 1940, 44)

Viulisteilla on hyvin laaja valikoima viulukouluja, joista valita. Valmistava vaihe ohitetaan kuitenkin lähes poikkeuksetta. Yhteenvetona läpikäymistämme viulukouluista voikin sanoa, että ne aloittavat jousilajien harjoittamisen valmiista jousilajista itsestään. Jotkin viulukoulut tarjoavat kyllä valmistavia harjoituksia, jotka sinänsä ovat hyviä. Joissakin niistä kerrotaan myös, miten jousilaji tulee suorittaa ja miltä se kuulostaa. Selkeät ohjeet kaiken tämän aikaansaamiseksi kuitenkin puuttuvat.

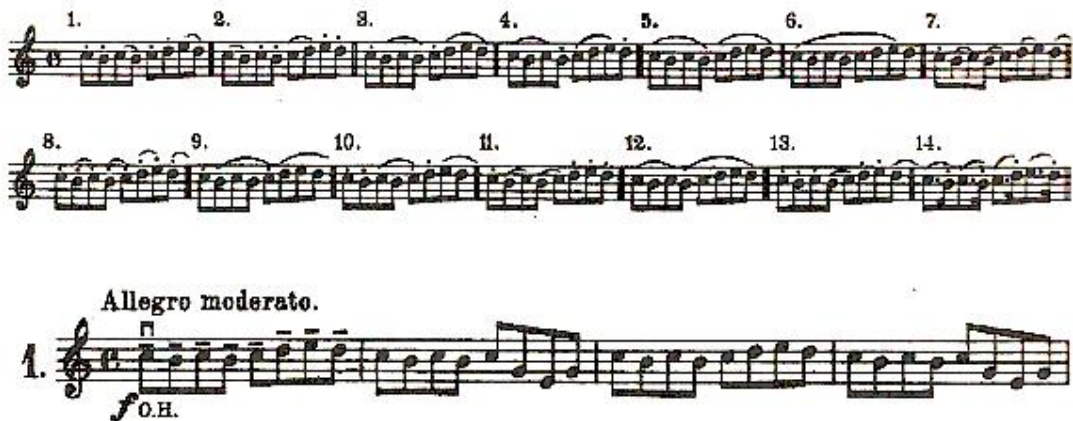
Myös järjestelmällisyys jousilajien suhteen uupuu viulukouluista. Tekijät ovat ottaneet mukaan vain joitain jousilajeja ja niidenkin kesken kiinnitetään huomiota hieman eri asioihin. Luultavasti tekijät ovat halunneet välttää liian pitkiä sanallisia ohjeita, jotka uuvuttavat pienen viulistinalun. Opettajan vastuulle jätetään valtava määrä niin kutsuttua hiljaista tietoa, joka tulisi saattaa oppilaan tietoon viulutunnin aikana. Viulunsoittoa ei voi oppia pelkästään kirjasta, mutta oikeanlainen materiaali antaisi apuvälineitä, johon niin opettaja kuin oppilaskin voisivat tukeutua.

3.2 Etydivihot

Valitsimme etydivihot tähän raporttiin samalla menetelmällä kuin viulukoulutkin, Suomen musiikkioppilaitosten liiton perustaso 1-3:n ohjelmistolistojen perusteella (Viulun ohjelmistoluettelo 2005). Kävimme etydivihkoja läpi suuren pinon ja valitsimme niistä kokonaistilannetta hyvin tukevat esimerkit.

Etydivihot ovat aineistoa, jonka avulla jousilajeja harjoitellaan usein käytännössä. Etydivihkojen suurin puute viulukoulujen tapaan on kuitenkin esi- ja valmistavien harjoitusten puute. Etydit harjoittavat ja vahvistavat jo valmista jousitekniikkaa, ei niitä osasia, joista se rakentuu.

Monista etydivihoista löytyy paljon erilaisia jousilaji- ja jousitusharjoituksia, kuten seuraavassa esimerkissä Franz Wohlfahrtin¹ etydivihosta.

Esimerkki 5. Jousitusharjoituksia (Wohlfahrt, 3).

Etydit ja niihin liittyvät harjoitukset on suunnattu soittajalle, jonka oletetaan hallitsevan valmistavan vaiheen asiat ja jousikäden liikkeit. Myös kyky itsenäiseen, onnistuneeseen harjoitteluun näyttää olevan yksi lähtö-olettamuksista. Etydit ovat erittäin hyvää ja tarpeellista oppimateriaalia, mutta vasta siinä vaiheessa, kun itse jousilaji on opittu ja siirrytään sen vahvistus- ja sovellusvaiheeseen.

Etydivihkoja on käytettävissä lukuisia. Jousilajien ja ohjeistuksen suhteen ne eroavat toisistaan jonkin verran. Joissakin etydivihoissa määritellään tarkasti, millä jousilajilla ja missä kohdassa jouta etydiä voi soittaa. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Jacob Dontin¹ etydivihko 18 studien opus 35 (18). Varsinaiset ohjeet jousilajin harjoittamiseksi varten kuitenkin puuttuvat.

Joissakin vihoissa, kuten Jacques Féréol Mazasin vihossa opus 36 (1957), on yksityiskohtaisempia neuvoja jousilajin harjoittamiseen. Etydit on otsikoitu siinä harjoitettavan asian mukaan, ja otsikon alla on tietoa sekä ohjeita suoritusta varten. Mazasin staccaton ohjeissa staccaton sanotaan olevan samaan suuntaan soitettuja martelé-ääniä (1957, 10).

Jotkut etydivihot eivät sisällä minkäänlaisia ohjeita jousilajin suorittamista varten. Tällainen on muun muassa H. E. Kayserin etydivihko (1923).

Yksi suuri ongelma etydivihkojen suhteen suomalaiselle aloittelevalla viulistille syntyy kielestä: Suurin osa nuoteista ja kokoelmista on painettu ulkomailla, eivätkä ne suinkaan aina ole ohjeistettu (edes) englanniksi. Unkarilaisia ja venäläisiä nuotteja on paljon. Tällöin mahdolliset, ehkä hyvätkin ohjeet jäänevät useimmiten kielimuurin taakse. Mahdollinen käännös- ja tulkkaustyö oppimis- ja opetustilannetta varten vaatii lisäponnistelua ja viitseliäisyyttä.

Suomalaiset pedagogit Paavo Pohjola ja Anna-Maija Usma ovat koonneet eri etydivihoista kolmiosaisen sarjan (1987, 1988, 1990). Pohjola ja Usma ovat myös lisänneet etydeihin vinkkejä, joilla jousilajin hallintaa voi parantaa. Martelén kohdalla he antavat seuraavan hyvän neuvon (Pohjola, Usma 1987, 22): ”Pizzicaton tavoin martelékin laulaa. Martelé suoritetaan nopealla tasaisella jousenvedolla. Tunne kädessäsi jo jousen liikkeelle lähtiessä missä kohdassa se pysähtyy. Näin on mahdollista kehittää jatkuva liike, jossa jokaista ”puraisua” seuraa rentoutus.”

3.3 Viulunsoiton oppaat

Viulunsoiton oppaat on tarkoitettu lähinnä pidemmällä olevien opiskelijoiden ja ammattilaisten käyttöön. Viulunsoiton oppaissa asioita käsitellään syvemmin ytimeen pureutuen. Niissä käytetty kieli on osin hyvin teoreettista ja ammattitermistöä sisältävää. Sellaisenaan se on liian monimutkaista ja vaikeasti ymmärrettävää lapselle. Valitsimme tähän raporttiin tunnetuimpia viulunsoiton oppaita.

Lajos Garam kertoo kirjassaan Jousen taikaa (1995) hyvin tarkasti, mitä elementtejä kuhunkin jousilajiin kuuluu. Hän myös antaa jonkin verran valmiita harjoituksia jousilajeja varten. Garam jakaa kirjassaan osan jousilajeista, kuten martelén (1995, 115), pienempiin osiin, joita harjoitellaan erikseen. Koska lähtöoletta on, että viulistin jousikäsi on jo muokattu monipuoliseksi, hän ei erittele, mitä edeltäviä harjoituksia tulee tehdä. Garam antaa myös vinkkejä, mihin asioihin kannattaa kiinnittää huomiota ja mitä voi kokeilla, jos jousilaji ei toimi (1995, 103-122). Garamin kirja sisältää jousilajien keskeisimmät tiedot.

Carl Flesch käsittelee (1924) varsin tarkkaan jousikäden ja jousen liikkeitä jousilajeissa. Hän myös puhuu laajemmin jousilajien merkityksestä sekä niiden suhteesta toisiinsa ja

musiikkiin (1924, 68-76). Teos on englanniksi ja tekstiä on varsin paljon, joten sen tutkiminen vie oman aikansa, mutta on vaivan arvoista.

Simon Fischerin laaja teos Basics (1997) sisältää varsin yksityiskohtaisia harjoituksia jousilajeja varten. Fischer on eritellyt perusteellisesti jousikäden osien liikkeet ja sen, miten niiden muutos vaikuttaa jousilajiin. Harjoitukset ovat yksityiskohtaisia ja kohdentuvat aina johonkin tiettyyn asiaan, kuten esimerkiksi jousen kaarevaan liikkeeseen staccatossa (1997, 65). Ohjeet ovat selkeitä ja kiinnostavat huomion olennaisiin asioihin. Laajan oppaan perinpohjainen tutkiminen vie aikaa, mutta tuottaa varmasti monia arvokkaita oivalluksia oman soittotekniikan kehittämiseen.

Leopold Auer käsittelee kirjassaan (1921) jousilajeja varsin epätasaisesti. Joidenkin jousilajien kohdalla, kuten ricochet'ssa, löytyy hyviä neuvoja jousilajin muokkaamiseen. Mutta esimerkiksi staccaton kohdalla suurin osa tiedosta koskee sitä, millainen staccato joillain kuuluisilla viulisteilla on ollut. Auerin kirjasta epätasaisuudessaankin voi kuitenkin löytää hyviä vinkkejä. (1921, 26-29.)

Auer on myös kirjoittanut yksityiskohtaisemman oppaan¹, joka sisältää runsaasti harjoitusmateriaalia jousilajeja varten. Jokainen jousilaji alkaa johdannolla, jossa Auer kertoo jousilajin ominaisuuksista ja toteuttamistavasta. Hän ei kuitenkaan harjoita niitä ominaisuuksia, joita jousikädeltä vaaditaan jousilajien toteuttamiseksi. Tekstin lomasta voi löytää varsin toimivia neuvoja ja harjoituksia, mutta ne vaativat edistynyttä jousikäden tekniikkaa. (4-38)

Ivan Galamian neuvoo oppaassaan (1985) viulistia hyvin yksityiskohtaisesti käden ja jousen liikkeissä. Hän myös neuvoo lukijaa kiinnittämään huomionsa olennaisiin asioihin. Galamianin opetuksesta piirtyy selvästi näkyviin, että päämääränä on aina tulkinta-tekniikan parantaminen. Eli ajatus siitä, että jousilajit palvelevat musiikkia. Esimerkiksi spiccaton osalta Galamian opettaa kaikki eri variaatiot, eli spiccaton laulavuuden tai hyppivyyden asteet (1985, 58-68)

Viulunsoiton oppaissa jousilajit on käsitelty hyvin yksityiskohtaisesti, ja niistä on mahdollista poimia useita hyviä harjoituksia. Harjoitukset on useimmiten kirjoitettu muun tekstin lomaan, joten niiden ulos kirjoittaminen vaatii hieman tutkimista ja viitseliäisyyttä.

4 HARJOITUSVIHON TEKOPROSESSI

4.1 Olemassa olevan materiaalin tutkiminen ja oma pohdinta

Aloitimme työskentelyn harjoitusvihkoa varten heti syyslukukauden alussa vuonna 2008 tutustumalla alan kirjallisuuteen ja etenkin vasta-alkajille tarkoitettuun harjoitusmateriaaliin. Tutustuimme mm. Lajos Garamin jousen taikaa -kirjaan (1995), Carl Fleschin the Art of Violin Playing -teokseen (1924), Galamianin viulumetodiin (1985) sekä lukuisiin muihin viulunsoittoa käsitteleviin opuksiin. Käytimme aineistona myös Internetistä löytyviä eri viulupedagogien opetusvideoita mm. YouTube- ja Violinmasterclass-sivustoilta (Ehle 2009 ja Sasmannhaus 2009). Ainedidaktiikka-tunneillamme käsitelty aineisto oli osaltaan suuressa roolissa harjoitusvihon lähdemateriaalina (Reinikainen 2006-2009).

Keskityimme vuorotellen kuhunkin jousilajiin aloittaen portatosta. Lähdimme ensin itse pohtimaan ja analysoimaan kutakin jousilajia: millainen se on, mistä se koostuu, mitkä ovat tarvittavat palaset ja asioiden ydin? Istuimme tuntikausia viulun ja jousen kanssa lähdemateriaalin ja aineiston keskellä, kokeilimme ja keskustelimme, mietimme ja pohdimme, ja taas kokeilimme. Jossain mielessä juuri tuo työn alkuvaihe oli ehkä kaikkein hedelmällisin ja innostavin. Aloimme pohtia myös omaa jousitekniikkaamme monista eri näkökulmista.

4.2 Harjoitusten kehittäminen ja harjoitusvihon kokoaminen

Samalla kun tutkimme olemassa olevaa jousilajien opetusmateriaalia, aloimme kehittää harjoituksia harjoitusvihkoa varten. Kokeilimme useita kertoja hyvin kriittisesti harjoituksia, jotka olivat tulleet esille tutkimastamme lähdemateriaalista. Otimme niistä omaan vihkoomme mukaan vain ne elementit, jotka mielestämme toimivat hyvin ja olivat ymmärrettäviä. Keskityimme lähdemateriaalien harjoituksia tutkiessa niiden toimivuuden lisäksi ohjeiden ilmaisuun ja kieliasuun sekä annettuihin mielikuviin. Paikoitellen, oman jousikäden ollessa jo harjaantunut, oli vaikea miettiä jonkun tietyn harjoituksen vaikeutta ja toimivuutta vasta-alkajan näkökulmasta. Ensimmäiset luonnokset harjoituksista teimme käsin vihkoon.

Seuraavat versiot muokattiin tietokoneella ja mukaan liitettiin itse ottamiimme valokuvia sekä piirustusohjelmalla tehtyjä havainnollistavia kuvia. Pyrimme liittämään kuvan kaikkiin

sellaisiin vaiheisiin, joiden ymmärtämistä se tukisi. Valokuvien ottaminen oli välillä projekti sinänsä, kun mietimme valaistusta, kuvakulmaa, taustaa ja kuvan ymmärrettävyyttä. Kuvia otettiin lisää pitkin matkaa, kun havaitsimme lisätarvetta.

Sävelsimme harjoitusvihkoa varten pienen kappaleen, joka kulkee teemana variaatioineen läpi koko harjoitusvihon. Sävellyksen myötä jousilaji ei jää irralliseksi, vaan se tulee osaksi musiikkia. Ajatuksena oli, että teema olisi pieni laulava kappale, joka ei olisi liian vaikea aloittelevallekaan oppilaalle. Harmoniankin tuli olla melko yksinkertainen, jotta opettaja voisi säestää oppilasta pianolla alkeellisellakin pianonsoittotaidolla. Päämääränä oli, että melodialinja ja harmonia liittävätkin teeman variaatioihinsa. Jokainen variaatio leikittelee kyseisen jousilajin ominaisuuksilla ja karakterillä ja tuo variaatiosarjaan uuden ilmeen.

Kirjoitimme harjoitusvihkoon tulevat nuottiesimerkit käsin, skannasimme ja liitimme ne osaksi harjoituksia myöhemmässä vaiheessa. Muokkasimme myös harjoitusten sanallista asua useaan otteeseen. Hetki, jolloin ensimmäinen versio kuvineen ja nuotteineen oli valmis, oli erittäin palkitseva. Edessämme oli konkreettinen tulos työstä, jota olimme tehneet kuukausia.

4.3 Harjoitusten testaus ja palaute

Saatuamme harjoitusvihon testaamista vaatimaan muotoon, annoimme sen kymmenelle opiskelutoverillemme testattavaksi. Harjoitusaineiston testasivat heidän pedagogiikka-oppilaansa, jotka olivat 8–12 -vuotiaita, tasoltaan perustaso 1-2:n vaiheilla. Kukin opettaja sai valita kokeiltavakseen yhdestä kahteen jousilajia. Annoimme testaamiseen aikaa yhden kuukauden. Arviointia ja palautteen antamista varten teimme erillisen palautelomakkeen (ks. liite), jonka avulla testaajat kertoivat kokemuksiaan ja havaintojaan harjoitusvihosta opetuskäytössä. Osa palautelomakkeista ei koskaan saapunut takaisin, mutta ihailtavan usea kuitenkin, kiitos siitä kollegoillemme! Testasimme harjoituksia myös omien pedagogiikka-oppilaittemme kanssa. Toinen heistä on noin perustaso 3:n tasolla oleva 24-vuotias nainen ja toinen noin perustaso 1-2:n tasolla oleva 17-vuotias nuori nainen.

Yleisesti ottaen saamamme palaute oli hyvin positiivista ja kannustavaa. Harjoitusvihko oli koettu toimivaksi ja harjoitusvihon eteen näkemäämme vaivaa arvostettiin.

Käsinkirjoitetut nuotit olivat useamman testaajan mielestä kotoisia. Saimme muutamia hyvinkin konkreettisia parannusehdotuksia, mm. spiccato-harjoitusten veneenpohja-

mielikuva on suoraan palautteesta (spiccato s.23). Myös palautetta ohjeiden monimutkaisesta kieliasusta annettiin jonkin verran. Palautteiden perusteella yksinkertaistimme kieliasua jonkin verran ja poistimme turhia ohjeita.

4.4 Harjoitusvihon viimeistely

Harjoitusvihon viimeistelyvaiheessa hioimme tekstiä, ulkoasua ja taittoa. Kuvien paljous asetti omat haasteensa jäsenneilyn ja toimivan ulkoasun luomiseen. Kuvia piti muokata, säätää kontrastia ja kirkkautta. Osa kuvista vaati myös pienoista parantelua, joka toteutettiin Paint-ohjelmalla. Ulkoasun muokkaaminen oli aikaa vievää ja monimutkaista, sillä emme halunneet tinkiä harjoitusvihon visuaalisesta puolesta. Myös taittoa varten tarvittavat välineet ja taidot olivat melko alkeellisia, mutta lukuisien ponnistelujen jälkeen työn jälki miellyttää, ainakin omaa silmää. Kieliasun viimeistely vei myös aikaa, sillä tahdoimme sen olevan selkeä ja yhdenmukainen.

Lopullinen nimi harjoitusviholle muotoutui vasta aivan viime metreillä. Emme päätyneet hätäratkaisuun, vaan loputtomien väännösten ja versioiden jälkeen löytyi nimi, joka tuntui sopivalta.

5 MESTARIJOUSTI -HARJOITUSVIHKO

5.1 Harjoitusvihon tekemisen lähtökohdat

Työmme lähtökohtana olivat Suomen musiikkioppilaitosten liiton viulunsoiton perustaso kolmen tasosuoritusvaatimukset (Viulu. Tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet 2005, 4-6). Tutustuimme niihin ja poimimme sieltä perustaso 3:een vaadittavat kuusi jousilajia. Harjoitusvihko on siis erityisesti suunnattu viulunsoiton alkeismateriaaliksi.

Raportin alkupuolella olemme jo kertoneet valmentavien esiharjoitusten tärkeydestä ja siitä miten viulukoulut ohittavat tämän vaiheen. Idea harjoitusvihon tekemisestä sai alkunsa tästä valmiin materiaalin puutteesta. Omien ja opiskelutoveriemme kokemusten perusteella selkeän ja selittävän ohjeistuksen puute on aiheuttanut suurta turhautumista ja epätietoisuutta, jonka poiskitkeminen on myöhemmin ollut työlästä.

Pyrkimyksenämme oli luoda harjoitusvihko, jossa jousilajit rakennetaan vaihteittain. Tahdoimme ohjeistuksen olevan selkeää ja havainnollista, jotta oppilas voi fyysisen oppimisen lisäksi myös todella ymmärtää asiat ja niiden syyt. Halusimme myös kiinnittää oppilaan huomion omaan fyysiseen tuntemukseen ja tunnusteluun suorituksen aikana. Halusimme harjoitusvihon avulla antaa jousilajeihin sellaiset valmiudet, että niiden käyttö monipuolisina musiikillisen ilmaisun välineinä olisi myöhemmin mahdollista.

Harjoitusvihkomme perusajatuksena on siis rakentaa jousilaji vaihteittain porrastetuilla harjoituksilla. Porrastettujen harjoitusten avulla jousikäden kehittäminen voidaan aloittaa heti, kun jousikäden perusasento ja -liikkeet ovat vakiintuneet. Harjoitusten ensimmäisten vaiheiden työstämiseen ja syväoppimiseen voi mennä useita kuukausia, jopa vuosia. Tarkoituksena ei siis ole, että ensimmäistä tai toista vuotta soittavan viulistin tulisi läpikäydä ja hallita esimerkiksi kaikki spiccatoon annetut harjoitukset. Harjoitusvihko on rakennettu siten, että se palvelisi eri vaiheissa olevia soittajia. Harjoitukset ovat kuitenkin selkeästi valmentavia harjoituksia, sillä myöhempään vaiheeseen materiaalia on runsaasti olemassa, kuten raportin alkupuolella kerroimme.

Harjoitusvihko antaa siis mahdollisuuden jousilajien rakentamisen aloittamiseen jo hyvinkin varhaisessa vaiheessa. Jos oppilaan kanssa ei käydä läpi jousilajiin olennaisena osana kuuluvia valmentavia harjoitteita (esim. puomiharjoitus, spiccato 1. vaihe, s.21), vaan asiaa lähestytään heti kokonaisena, jolloin uusia, outoja ja erilaisia liikkeen osia on

lukuisia, oppilas voi hämmentyä. Hän saattaa jäykistyä eikä kykene soittamaan vaadittua asiaa. Voi myös käydä niin, että oppilaalle jää jousilajista aivan väärä kuva. Pahimmassa tapauksessa hänelle voi jäädä jousilajia ja sen suorittamista kohtaan hyvin negatiivinen asenne.

Harjoitusvihko antaa opettajalle välineet, joiden avulla hänen on helppo tehdä järjestelmällistä työtä opettaessaan jousilajeja. Tällöin jousiharjoituksista ei tule vain yksi kappale muiden joukossa, jota soitetaan kuukausi ja jätetään sen jälkeen. Vankan teknisen perustan luominen on pitkäjänteistä työtä, joka vaatii lukuisia toistoja sekä jo opitun kertaamista.

Olemme suunnanneet harjoitusvihkomme pääasiallisesti viulunsoiton opettajille sekä heidän keskimäärin 7-16 -vuotiaille oppilailleen. Selkeää käyttäjäryhmää on kuitenkin vaikea rajata esimerkiksi iän perusteella. Harjoitusvihko on siis hyödyllistä ja käyttökelpoista materiaalia kaikille, jotka tavalla tai toisella ovat tekemisissä viulunsoiton tai sen opettamisen kanssa.

Koska harjoitusvihko on suunnattu laajalle käyttäjäkunnalle, on kieli- ja ulkoasu suunniteltu sen mukaisesti. Ohjeet on kirjoitettu suurilta osin yksikön toisessa persoonassa, sinä -muodossa, eli ne on suunnattu lukijalle. Ohjeiden on tarkoitus olla henkilökohtaisia ja kannustavia. Ajatuksenamme on seistä itse oppilaan vieressä koko ajan häntä opastaen ja auttaen.

Asiat on selitetty erittäin seikkaperäisesti ja jotkin niistä saattavat olla oppilaalle hieman monimutkaisia. Tarkoituksena on kuitenkin, että harjoitusvihkoa käydään läpi yhdessä opettajan kanssa. Tällöin on tärkeää, että opettaja ymmärtää asian hyvin, jotta hän on kykenevä selittämään asian oppilaalle hieman yksinkertaistetummassa muodossa. On myös suositeltavaa, että opettaja lisää mielikuvia, jotka tukevat oppilaan ymmärtämistä. Koska tahdoimme harjoitusvihon palvelevan laajaa kohderyhmää (tinkimättä työn lähtökohdista ja periaatteista) päädyimme käyttämään varsin asiallista kieliasua.

Ohjeiden tarkoituksena on kiinnittää oppilaan ajatukset ja huomio omaan fyysisyyteensä ja siihen miten se ilmenee viulunsoitossa. Omien liikkeiden tiedostaminen, hallitseminen sekä lihasjännityksen tunteminen ja säätely on ensiarvoisen tärkeää instrumentin hallinnan kannalta. Osa harjoitusvihon ohjeista on kirjoitettu kysymys-muotoon, millä koetetaan aktivoida oppilas omaan ajatteluun sekä keskittyneeseen harjoituksen

tekemiseen. Päämääränä on, että oppilas ymmärtää, mistä on kysymys, mitä pitää tehdä ja mihin tulee kiinnittää huomiota. Tämän takia myös runsaat tauot harjoitusten välillä ovat erittäin tärkeitä. Ne johdattavat rentoutumaan, mutta myös miettimään seuraavaa suoritusta (esim. martelén 2. harjoitus, 1. vaihe, s. 12).

Jokaisen harjoitusosion alussa on johdantoruutu, joka osaltaan palvelee asian laaja-alaista ymmärtämistä. Johdantoruudun avulla oppilas saa heti mieli- ja kuulokuvan jousilajista. Harjoitusten lopullisena tavoitteena on valmius annetun kuulokuvan ilmaisemiseen.

Mielikuvat voivat auttaa jousilajin hahmottamisessa. Pyrkimyksenämme on kuitenkin, että oppilas ensisijaisesti tietää tarkasti, mitä tulee tehdä. Olemme käyttäneet mielikuvia vain niissä kohdissa, joihin se on istunut luontevasti. Emme tahtoneet käyttää mielikuvia vain mielikuvien vuoksi, jolloin ne saattavat sumentaa itse asian ymmärrettävyyttä.

Ihmisten oppimistyyliä ovat erilaisia (Oppimistyyliä 2006). Asian monipuolinen ilmaiseminen tukee kokonaisvaltaista ja monipuolista oppimista ja havainnointia. Harjoitusvihossamme olevat kuvat, ja niihin liittyvät selitykset lisäävät monipuolista oppimista. Ohjeet tulevat näin ollen sekä visuaalisesti että auditiivisesti.

Myös oppilaiden oppimisnopeudet ovat erilaisia. Harjoitusvihkomme harjoituksissa on paljon vaiheita, jotta oppilas voisi omaksua ja oppia asiat rauhassa yksi asia kerrallaan. Haluamme välttää liian aikaista monen uuden asian yhdistämistä ja opettelua. Opettaja voi käyttää omaa harkintaansa harjoitusten vaiheiden suhteen. Joitakin vaiheita voi hypätä yli, jos oppilas tuntuu omaksuvan asian nopeasti.

Joidenkin jousilajien kohdalla on samoja jousikäden ominaisuuksia laajentavia harjoituksia. Tämä siksi, että jousilajeja ei tarvitse käydä läpi kirjoittamassamme järjestyksessä, vaan järjestys voidaan rakentaa yksilöllisesti. Jokainen jousilaji muodostaa itsenäisen kokonaisuuden.

Kun oppilas ja opettaja ovat käyneet harjoitusvihon sisältämät harjoitukset jonkin jousilajin osalta läpi, ja oppilas on omaksunut sen sisältämät asiat, voidaan siirtyä käyttämään muuta viulunsoiton oppimateriaalia. Jo aiemmin raportissa mainitut etydit ovat tärkeää materiaalia, joiden avulla jousitekniikkaa vankistetaan ja osaamista monipuolistetaan. Tähän vaiheeseen on tarjolla materiaalia erittäin runsaasti.

5.2 Harjoitusvihon sisältö

5.2.1 Harjoitusvihosta ja harjoituksista yleensä

Jousilajimme harjoitusvihossa ovat portato, martelé, sautillé, spiccato, staccato ja ricochet. Tarkoituksenamme on ollut rakentaa kukin jousilaji vähitellen ja vaihteittain, perustuksista alkaen. Harjoitusvihko alkaa lyhyellä esipuheella, jossa kerrotaan harjoitusvihon tarkoituksesta ja sisällöstä. Ennen harjoitusosiota on piirretty kuva käden anatomiasta, jotta pienikin viulisti ymmärtää ja oppii, mistä käden osista puhutaan. Lisäsimme harjoitusvihkoon myös havainnollistavan kuvan jousesta ja sen rakenteesta.

Jokainen jousilaji muodostaa oman kokonaisuutensa. Kuhunkin jousilajiin tutustutaan ensin pienen tietoruudun avulla, jossa kerrotaan jousilajin ominaisuuksista ja käytöstä, esimerkiksi kuuloaistia aktivoivilla mielikuvilla (esim. martelé, ”äänet ovat napakoita”, s.11). Tietoruudun tarkoituksena on saada aikaan mieli- ja kuulokuva jousilajista, miltä se kuulostaa ja miten se tehdään. Se ikään kuin asettaa päämäärän, jota kohti ponnistellaan.

Harjoitusten ensimmäiset vaiheet ovat hyvin yksinkertaisia ja pelkistettyjä, pienten elementtien harjoittelemista esimerkiksi paineen tuottamista etusormella (esim. portato, harjoitus 1, 1. vaihe, s.6). Näillä harjoituksilla muokataan ja laajennetaan jousikäden ominaisuuksia jousilajin vaatimiin liikkeisiin. Ensimmäisiä vaiheita voidaan kokeilla ja harjoitella jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Alkupään harjoitukset ovat suurimmalta osin myös toiminnallisia (esim. puomiharjoitus, spiccato, harjoitus 1, 1. vaihe, s.21). Niiden tekemisessä ei välttämättä tarvita ollenkaan viulua.

Seuraavissa vaiheissa samoja asioita harjoitellaan viulun kanssa, mutta ääntä ei välttämättä tuoteta. Tämä vaihe sisältää myös osin harjoituksia, joissa edellisiä vaiheita yhdistetään.

Näiden jälkeen siirrytään harjoitusten tekemiseen vapailla kielillä - ensin erikseen jokaisella kielellä, ja sen jälkeen, kielenvaihtojen myötä, useilla kielillä. Mukaan otetaan myös vasemman käden sormet - ensin yhdellä kielellä ja sen jälkeen usealla kielellä. Lopuksi kaiken opitun voi yhdistää musiikkiin teeman ja variaation avulla. Kun kaikki jousilajit on käyty läpi, voi teemasta ja variaatioista koota kokonaisen sarjan.

Harjoitusten vaiheet on tietoisesti tehty hyvin perusteellisiksi ja yksinkertaisiksi, jotta oppiminen ja ymmärtäminen olisivat taattuina. Ne antavat myös hitaammalle oppijalle aikaa ymmärtämiseen ja omaksumiseen. Vaiheet eivät välttämättä seuraa toisiaan siten, että ensimmäistä vaihetta tarvittaisiin toista vaihetta opeteltaessa. Tarkoituksena on ollut pilkkoa asiat pieniin osasiin. Ensin opetellaan pienet osat erikseen, ja vasta sen jälkeen ne yhdistetään.

Muutamien jousilajien ensimmäiset harjoitukset sisältävät keskenään samoja vaiheita (esim. paineharjoitus, portato s.6, staccato, s.28). Emme lähteneet yhdistämään eri jousilajien harjoituksia yhdeksi kokonaisuudeksi, sillä jokainen jousilaji muodostaa oman itsenäisen kokonaisuutensa.

Emme tehneet harjoitusvihkoomme eri jousilajien välisiä siirtymis- ja yhdistämisharjoituksia, sillä tätä voidaan harjoitella jo olemassa olevan harjoitusmateriaalin kuten etydien ja kappaleiden avulla. Ainoan poikkeuksen teimme spiccaton kohdalla. Lisäsimme harjoituksiin vaiheen, jossa spiccatoa lähestytään sautillén kautta (spiccato, harjoitus 3, s. 24). Tämä auttaa hahmottamaan jousilajien suhdetta toisiinsa. Nämä kaksi jousilajia ovat kuulokuvansa puolesta hyvin lähellä toisiaan. Sautilléstä spiccatoon siirtymistä on hyödyllistä harjoitella ja kokeilla ilman että siirtymäkohtaa voi havaita. Tämä harjoitus myös monipuolistaa jousikäden ominaisuuksia. Edellä mainitun harjoituksen voi jättää hyvin myös välistä pois, jos sautillén soittoa ei ole vielä opeteltu. Detachéhen yhdistäminen muihin jousilajeihin tulee käsitellyksi teeman ja variaation yhteydessä.

Jousilajien järjestys harjoitusvihossa ei ole sattumanvarainen. Ne on asetettu löyhästi jonkinasteiseen vaikeusjärjestykseen. Järjestys ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, eikä sitova, joten opettaja voi muokata sopivaa järjestystä oppilaan mukaan.

5.2.2 Harjoitusten eteneminen: esimerkkinä martelé

Esittelemme tässä, miten vaiheittaiset harjoitukset toteutuvat käytännössä martelén kohdalla. Aluksi harjoitellaan etusormen tehtävää pomputtamalla joustaa etusormen päällä (harjoitus 1, 1. vaihe, s.11). Seuraavissa kahdessa harjoituksessa harjoitellaan samaa etusormen tehtävää, eli paineen säätelyä ensin jousikäden ja sen jälkeen viulun kielen päällä (vaiheet 2. ja 3. s.12). 4. vaiheessa (s.12) harjoitellaan paineen nopeaa päästämistä ja siihen liittyvää kielen näppäisyksen tunnetta. Martelässä paineen päästämisen

ajoituksella on erittäin tärkeä osa (Galamian 1985, 60). Jos painee päästetään liian aikaisin, ei ääneen synny martelälle tunnusomaista napsahtavaa aluketta. Jos taas painetta pidetään liian kauan, ääni murtuu.

Toisessa harjoituksessa harjoitetaan pelkkää energistä jousenvetoa ja -työntöä, johon ei vielä liitetä painetta. Eli harjoitellaan asia kerrallaan ennen yhdistämistä. Veto- ja työntöjousta harjoitellaan erikseen (1. ja 2. vaihe, s.12), sillä tuntemus kädessä on erilainen jousen suunnasta riippuen. Näin oppilas saa rauhassa tunnustella käden toimintaa. Kolmannessa vaiheessa veto- ja työntöjouset yhdistetään.

Kolmannessa harjoituksessa (s.13) yhdistetään edellä opitut harjoitukset. Tämä harjoitus on jo varsinaisen martelén harjoittelua. Aluksi kerromme, mihin asioihin oppilaan tulee kiinnittää huomiota. Näitä ovat esimerkiksi paineen säilyttäminen ennen jousenvetoa, valmistus ja rentoutus, sekä suoritusten välinen tärkeä tauko.

Veto- ja työntöjouset harjoitellaan taas ensin erikseen (1. ja 2. vaihe, s.13). Jousen nosto toistojen välillä takaisin lähtöpisteeseen edesauttaa myös osaltaan tarpeeksi pitkän tauon pitämistä. Lopuksi veto- ja työntöjouset yhdistetään (3. vaihe, s.13).

Neljännessä harjoituksessa viulukäden sormet otetaan mukaan (s.13). Neuvomme oppilasta yhä kiinnittämään huomionsa jousikäteen, jotta martelé pysyisi viulukäden mukaan tulosta huolimatta edelleen yhtä rentona ja äänet napakoina.

Viidennessä harjoituksessa (s.14) tulevat edellisten lisäksi mukaan vielä kielenvaihdot ja asteikko-soitto. Tämän jälkeen päästään yhdistämään martelé musiikkiin ja ohjelmistoon. Se voidaan aloittaa soittamalla harjoitusosion päättävä teema ja variaatio, jossa marteléta hyödynnetään.

6 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen kokonaisuudessaan on ollut vaativa, raskas, paljon aikaa ja energiaa vievä projekti. Mutta ennen kaikkea ja kaikesta huolimatta se on ollut hyvin antoisa. Aihe oli itselle henkilökohtaisesti tärkeä ja läheinen, joten se herätti monenlaisia ajatuksia. Se toimi itsessään kovimpana motivaattorina työn loppuunsaattamisessa.

Aiheemme oli tarkasti rajattu kuuteen jousilajiin. Sitä ympäröivä kehys jousitekniikan, metodiikan ja edelleen viulumusiikin osalta on kuitenkin hyvin laaja. Lähteiden keskellä tuli vastaan koko viulunsoiton historia ja kulttuuri, niin teorian kuin käytännönkin tasolla. Syövereihin vajoaminen ja sivuraiteille poikkeaminen oli helppoa. Kiinnostus omaa alaa kohtaan kasvoi entisestään. Opinnäytetyön tekemisen myötä myös varmuus omasta ammatinvalinnasta kasvoi huomattavasti oman ammattitaidon kasvaessa ja vankistuessa.

Alkuvaiheen pohtimisriihet olivat erittäin hedelmällisiä. Saatoimme istua tuntikausia lähteiden keskellä instrumentit käsissä miettien, keskustellen, joskus jopa väitellen – aihe oli mielenkiintoinen ja tunteita nostattava! Alkuvaiheeseen liittyi samalla myös paljon epävarmuutta ja haparointia ennen kuin ensimmäiset harjoitusten raakileet olivat valmiit ja mustaa valkoisella. Kun ensimmäinen versio harjoitusvihosta oli valmis, oma osaaminen oli konkreettisesti edessä. Hetki oli sanoinkuvaamattoman palkitseva ja mielihyvää tuottava.

Yhteistyömme sujui erittäin hyvin. Katsantokantamme moniin asioihin on samankaltainen, mikä helpotti yhteistyötä ja yhteisen kielen löytämistä niin harjoitusten sisältöön kuin kirjallisiin ohjeisiin. Toisaalta työn muokkaus sujui nopeammin kuin yksin tehdessä, kun mukana oli kaksi suodatinta yhden sijasta.

Saimme vastakaikua omille ajatuksillemme työn merkittävyydestä keskustellessamme opiskelutoveriemme kanssa. Spontaanit, välittömät palautteet olivat kaikki hyvin positiivisia ja kannustavia tyyliin ”juuri tuollaista harjoituksia olisin itsekin tarvinnut”. Myös varsinaisen harjoitusvihon testivaiheen jälkeiset palautteet olivat positiivisia ja arvokkaita työmme kannalta. Palautteista näki, että kaiken muun kiireen keskellä harjoituksiin oli jaksettu paneutua: ne olivat tuottaneet monia oivalluksia ja herättäneet ajatuksia.

Koemme myös että omat instrumentin käsittelytaidot, etenkin jousen suhteen, ovat menneet eteenpäin. Työstimme harjoituksia paneutuen niihin ajatuksella. Mietimme myös

kaikki vaiheet hyvin tarkasti ja perustelimme itsellemme, miksi ne ovat tarpeellisia. Toimimme siis itse jatkuvasti työn kriittisinä testaaajina. Koska pohdinta ja kokeileminen oli jatkuvaa, oli myös alitajunta osin ylityöllistettynä tuottaen silti monia arvokkaita oivalluksia.

Suurimmaksi haasteeksi muodostui harjoitusten ymmärrettävään kielelliseen asuun saattaminen. Työmme lähtökohtana oli perusteellinen ja tarkka paneutuminen asiaan. Halusimme selittää kaiken mahdollisimman tarkasti, ettei kenenkään tarvitsisi tulkita ja arvailla ohjeita rivien välistä. Samalla halusimme pitää ohjeet yksinkertaisina ilman turhia rönsyjä. Näiden kahden periaatteen yhdistäminen muodostui hetkittäin aikamoiseksi ongelmaksi. Nyt, lukuisien versioiden jälkeen, uskomme löytäneemme meitä, sekä toivottavasti myös käyttäjiä tyydyttävän ilmaisutavan. Itselle piti myös vakuutella, ettemme voi kantaa koko viulunsoiton problematiikan taakkaa harteillamme...

Työprosessi kokonaisuudessaan kesti runsaan vuoden. Aika sinällään on kohtuullisen pitkä, mutta uskomme, että monet asiat tarvitsivat tuon ajan kypsyäkseen ja hioutuakseen. Aina voi pyrkiä parempaan ja hienostuneempaan lopputulokseen, monia asioita voisi tehdä ehkä toisin. Vaikka valmis työ nostattaa pienoista ylpeydentunnetta ja sille osaa kaiken kokemamme jälkeen antaa suuren arvon, paras palkinto nousee työprosessista ja sen moninaisista, arvokkaista hedelmistä. Tärkeintä ei ole päämäärä, vaan itse matka.

LÄHTEET

Auer, Leopold¹. Graded Course of Violin Playing. Book seven. New York: Carl Fischer.

Auer, Leopold. 1921. Violin Playing As I Teach It. New York: Dover Publications.

deWall, Pamela. 2006. Teaching & Learning: The "Bow-ist". American Suzuki Journal 4:3, 68.

Doflein, Erich & Elma. 1940. Das Geigen-Schulwerk. Heft II: Ausbau der Technik innerhalb der ersten Lage. Mainz: Schott.

Dont, Jacob¹. 18 studien Opus 35. Lontoo: Edition Peters.

Ehle, Todd. 2009. professorV's Channel. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) URL:<http://www.youtube.com/user/professorV>>. Luettu 26.4.2009.

Fischer, Simon. 1997. Basics. London: Peters Edition.

Flesch, Carl. 1924. The Art of Violin Playing. Book One. Technique in General. Applied Technique. New York: Carl Fischer.

Fortunatov, K.A. 1990. Nuori Viulisti 1. Moskova.

Galamian, Ivan. 1985. Galamianin viulumetodi. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Garam, Lajos. 1995. Jousen taikaa. Helsinki: Hakapaino.

Hauchard, Maurice. 1953. Viulukoulu 1. Helsinki: Musiikki Fazer.

Hauchard, Maurice. 1953. Viulukoulu 2. Helsinki: Edition Fazer.

Johannsen, Anna. 1936. The Importance of Bow Technique. Music educators' journal 23:3, 29-31.

Kayser, H. E. 1923. 36 Etüden für Die Violine. Frankfurt: C. F. Peters.

Lannes-Tukiainen, Sirpa & Kiiski, Leena & Manninen, Tarja. Viuluni soi Viulukoulu 2. 2005. Helsinki: WSOY.

Mazas, Jacques Féréol. 1957. Études brillantes II Op. 36. Budapest: Editio Musica Budapest.

Oppimistyyli. Vaasan yliopisto. 2006. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa.fi)
<URL:http://www.uwasa.fi/opiskelu/suunnittelu/opi_oppimaan/oppiminen/oppimistyyli/>
.Luettu 19.4.2009.

O'Reilly, Sally. 1991. Fiddle Magic. 180 Technical Exercises for the Violin. San Diego: Neil A. Kjos Music Company.

Pohjola, Paavo & Usma, Anna-Maija. 1987. Viuluetydejä I. Helsinki: Fazer Musiikki.

Pohjola, Paavo & Usma, Anna-Maija. 1988. Viuluetydejä II. Helsinki: Fazer Musiikki.

Pohjola, Paavo & Usma, Anna-Maija. 1990. Viuluetydejä III. Espoo: Fazer Musiikki.

Reinikainen, Seppo. 2006-2009. Viulunsoiton ainedidaktiikka luennot. Metropolia ammattikorkeakoulu. Musiikin koulutusohjelma.

Ries-Sitt². Viulukoulu Vihko 2. Helsinki: O/y Fazerin Musiikkikauppa.

Rodionov, K. 1981. Viulunsoiton alkeistunteja. Moskova: Edition Moskva.

Sasmannhaus, Kurt. 2009. Violin Masterclass The Sasmannhaus Tradition for Violin Playing. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa.fi)
<URL:http://violinmasterclass.com/home.php?site_language=english>. Luettu 26.4.2009.

Siukonen, Leena. 1963. Viulukoulu I. Helsinki: Musiikki Fazer.

Viulu. Tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet. 2005. Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry.

Viulun ohjelmistoluettelo. 2005. Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry.

Viulu. saatavilla www-muodossa <URL:<http://fi.wikipedia.org/wiki/Viulu>>.Luettu 12.4.2009.

Wohlfahrt, Franz¹. 60 Etüden Op. 45. Leipzig: Edition Peters.

¹ Näissä viulukouluissa, etydivihoissa ja viulunsoiton oppaissa ei esiintynyt julkaisuvuotta.

² Tässä viulukoulussa ei esiintynyt julkaisuvuotta eikä tekijän etunimeä.

LIITE

Palautelomake

Testattu jousilaji: _____

1. Millainen ensivaikutelma harjoitusvihosta jäi?

2. Olivatko ohjeet ymmärrettäviä? Entä niiden kieliasu?

3. Etenikö harjoitus loogisesti? Oliko vaihteita liikaa tai liian vähän?

4. Ajoivatko harjoitukset asiansa? Voiko harjoitusten avulla oppia kyseisen jousilajin perusteet?

5. Oma kokemuksesi harjoituksista soittajana?

6. Millaisen vaikutelman harjoitusvihon ulkoasu antaa?

7. Antoiko oppilas itse palautetta harjoituksista?

8. Sana on vapaa. Otamme mielellämme vastaan parannusehdotuksia!

Suurkiitos avustasi!